

בענין חצי נזק צרורות בסוגייתינו

שיעורים בב"ק פ"א שיעור 10 (ג):

כ"ב כסלו ה'תשפ"ד

רינת ישראל

ר' שלמה צוקר

1. תלמוד בבלי מסכת בבא קמא דף ג עמוד ב

וכי קאמר רב פפא - אתולדה דרגל. רגל? הא אוקימנא תולדה דרגל כרגל! בחצי נזק צרורות, דהלכתא גמירי לה. ואמאי קרי לה תולדה דרגל? לשלם מן העלייה. והא מבעיא בעי רבא! דבעי רבא: חצי נזק צרורות, מגופו משלם או מן העלייה משלם! לרבא מבעיא ליה, לרב פפא פשיטא ליה. לרבא דמבעיא ליה, אמאי קרי לה תולדה דרגל? לפוטרה ברה"ר.

2. רש"י מסכת בבא קמא דף ג עמוד ב

בחצי נזק צרורות - שהיתה מהלכת והתיזה צרורות ברגליה ושיברו את הכלים דקי"ל דהלכתא גמירי לה למשה מסיני דממונא הוא ולא קנס ואף על גב דפלגא נזק של נגיחה הוי קנס כדאמרינן לקמן האי פלגא נזקא ממונא הוא והלכך לאו תולדה דקרן הוא אלא דרגל דמכח רגל הוא דאתו וכרגל לא הוי דרגל משלם נזק שלם והיינו דרב פפא.

ואמאי קרי לה תולדה דרגל - הואיל ואינה משלמת כמותה. לשלם מן העלייה - שאם הזיקה יותר ממה שהיא שוה משלם ההיזק מביתו כי רגל דכתיב בה ברגל מיטב שדהו וגו' ולא הויא כי קרן דאין המזיק משלם אלא מגופו כדכתיב (שמות כא) ומכרו את השור החי וחצו את כספו ואם הזיק יותר על כדי דמיו מפסיד הניזק. ולרבא אמאי קרי לה תולדה דרגל לפוטרו ברה"ר - כי רגל דרגל אינה חייבת אא"כ נכנסת לרשות הניזק והזיקה דכתיב בה ושילח את בעירה וביער בשדה אחר והיינו ברשות הניזק.

3. תוספות מסכת בבא קמא דף ג עמוד ב

לפוטרו ברה"ר - וא"ת אמאי פשיטא ליה טפי מלשלם מן העלייה וי"ל כיון דמן הדין היה משלם נזק שלם ואתי הלכתא דלא משלם אלא חצי נזק אם כן אתי הלכתא להקל ולא להחמיר. אמאי קרי לה תולדה דרגל - אף על גב דדמי לרגל כיון שדינה חלוק היה לו לקרות לה שם בפני עצמה.

4. שיטה מקובצת מסכת בבא קמא דף ג עמוד ב

א. תוס' שאנץ

בחצי נזק צרורות. הכי נמי הוה מצי למנקט לענין קרן אם יש שנוי לצרורות לרביע נזק אלא משום דבעיא היא לקמן בריש כיצד. תוספות שאנץ.

ב. רשב"א

הא דאמרינן אמאי קרי ליה תולדה דרגל תולדה דקרן הוא. לאו למימרא דרב פפא בלחוד הוא דקרי ליה תולדה דרגל ועליה בלחוד הוא דקא מקשה אלא כולי עלמא הלכתא גמירי לה דתולדה דרגל הוא. ותדע לך דאמרינן ולרבא דאיבעיא ליה אמאי קרי להו תולדה דרגל ואם איתא מנלן דלרבא קרינא ליה תולדה דרגל אדרבה לכשתימצי לומר מגופו משלם קרינן ליה תולדה דקרן אלא דכולי עלמא הכי גמר לה ותלמודא לכולי עלמא הוא דקא מתמה במאי שייכא לרגל דקרינן לה הכי אדרבה טפי שייכא לקרן דאף הוא אינו משלם אלא חצי נזק כקרן תמה. הרשב"א ז"ל.

ג. גליונות

ובגליונות כתוב דבשלמא אי כלהו לאו כיוצא בהן איכא למימר דקרי להו תולדות משום דדמי לאבות אבל הואיל דכל תולדות כיוצא בהן באבות בתשלומין ודוקא צרורות חלוק בתשלומין היה לו לקרות שם לעצמו. ע"כ.

ד. תוס' שאנץ

וז"ל תוספות שאנץ אמאי קרי לה תולדה דרגל אף על גב דדמיא לרגל כיון שדינה חלוק היה לו לקרות לה שם בפני עצמה ולקמן בפרק כיצד אינו בשום ספר. ועוד דקאמר לקמן בפרק כיצד בבעיא דרבא לקרן מדמינן לה או דנימא תולדה דרגל היא משמע דפשיטא ליה שהיא תולדה דרגל ועוד דאחר לא אשכחן כי אורחיה וכו'. ע"כ....

ה. תוס' שאנץ

וא"ת ומאי קאמר ולרבא אמאי קרי ליה לצרורות תולדה דרגל אי קראו רבא לצרורות תולדה דרגל היאך מספקא אי הוה תולדה דקרן להשתלם מגופו. וי"ל כולי עלמא מודו דצרורות דהוי דרך הלוכה הוי תולדה דרגל דהוי נמי דרך הלוכה כי אורחיה ולא דמי כלל לקרן דהוי שנוי ומכוון להזיק לכך קאמר כיון דהוי תולדה דרגל מסתמא לענין תשלומין דומה לרגל ומשני לענין פיטור רשות הרבים הוא דומה דלא עדיף מן האב עצמו אבל מיבעיא ליה כיון דהקל בו הכתוב לענין חצי נזק לענין גופו נמי נקל בו ומשום דלא מצינו חצי נזק משתלם אלא מגופו. ורב פפא מאי קא משמע לן במאי דקאמר תולדותיהן לאו כיוצא בהן אי חצי נזק צרורות מתניתין היא בפרק כיצד ואי קא משמע לן דצרורות תולדה דרגל היא היאך קא משמע לן. וי"ל דמילתא דרב פפא משמע אף על גב שלא כיוצא בהן דצרורות חלוק מרגל לענין חצי נזק מכל מקום הן ותולדותיהן שוין לאב לכל מילי בין לשלם מן העלייה בין לפטור ברשות הרבים לכך ניחא שלא היה יכול לומר לרב פפא לפטור ברשות הרבים דאם כן מאי קא משמע לן. עוד יש לומר הכי קאמר אמאי קרי ליה תולדה דרגל מדמני ליה לקמן בפרק כיצד גבי רגל שמע מינה דתולדה דרגל היא. וא"ת והא היתה מבעטת דהוי תולדה דקרן. הא לא קשיא משום דתנא בהני חצי נזק תנא נמי ביעוט וצרורות דתנא משום דהוי תולדה דרגל לפטור ברשות הרבים. ע"כ מתוספי שאנץ...

ו. רשב"א

לרבא מיבעיא ליה. משום כיון דאקיל ביה רחמנא שלא לחייבו אלא חצי נזק אף אנו נאמר שלא חייב בו אלא כחצי נזק דעלמא דפי' בו שהוא מגופו. ורב פפא סבר כיון דגמירי דתולדה דרגל היא ואלו מדינא הוי ליה לשלם נזק שלם כרגל דאורחיה אלא דפטריה רחמנא מחצי נזק אם כן מן העלייה משלם והא דאמרין חצי נזק צרורות הלכתא גמירי לה לאו גמירי לה אלא לחצי נזק בלחוד. וכן מצאתי בתוספות ואינו נראה לי כן דהא אמרין בשלהי פרקין בפלוגתא דפלגא נזקא קנסא וממונא והלכתא פלגא נזקא קנסא ואקשינן תיובתא והלכתא ופרקינן אין טעמא מאי וכו'. ואפשר דהכי קאמר דהלכתא גמירי לה דאין משלם אלא חצי נזק וההוא על כרחך ממונא הוא דהא מועדת מתחילתה היא. כן נראה לי. הרשב"א ז"ל.

ז. תוס' שאנץ

וז"ל תוספות שאנץ דהלכתא גמירי לה דממונא הוא. לא גרסינן ברוב ספרים דממונא הוא ואי גרסינן ליה לא בעי למימר שיהא הלכתא דממונא הוא ולא קאי הלכתא אלא אחצי נזק והיינו לאו כיוצא בהם כרגל דמשלם נזק שלם ולקמן בפרק כיצד אינו בשום ספר. ועוד דקאמר לקמן בפרק כיצד בבעיא דרבא לקרן מדמינן לה או דלמא תולדה דרגל היא משמע דפשיטא ליה שהיא תולדה דרגל. ועוד דאמר לא אשכחן כי אורחיה וכו'. ע"כ.

ח. חגליון

לפי הגירסא דגרס דממונא הוא לא שייך לשאול אמאי הויה תולדה דרגל דפשיטא ליה דהויה תולדה דרגל משום דהוי ממונא ולא קנסא. אבל לפי הגירסא דגריס דהלכתא גמירי לה דהוי חצי נזק שואל אמאי קרי ליה תולדה דרגל דהיה ראוי לדמות אותה לתולדה דקרן. ועוד דלפי הגירסא דגריס דממונא הוא קשה קושיא שאין לה תירוץ לרב פפא דלפי אותה גירסא צריך לומר דקרי ליה תולדה דרגל משום דהוי ממונא ולא קנסא והרי רב פפא סבירא ליה לקמן דחצי נזק דקרן תמה ממונא הוא ולא קנסא לפיכך אותה הגירסא אינה כלום. גליון.

ט. גליון תוס'

כתוב בגליון תוספות דהלכתא גמירי לה דממונא הוא. פירוש דהוי תולדה דרגל שהיא ממונא ולא תולדה דקרן שהיא קנסא. ומיהו נראה דלא גרסינן דממונא דפשיטא דתולדה דרגל היא כדאמרין בפרק שני או דילמא תולדה דרגל היא וכו' ככתוב לעיל בתוספי שאנץ. ע"כ....

י. תלמידי הר"י

וז"ל תלמידי הר"י קשה דלרב פפא יאמר דקרי ליה תולדה דרגל לפוטרו ברשות הרבים ולרבא יאמר דקרי ליה תולדה דרגל לשלם על פי עצמו. ונראה לי דלרב פפא דאית ליה דקרן ממונא צריך לומר דקרי ליה תולדה דרגל לשלם מן העלייה דאי לפוטרו ברשות הרבים כיון דמגופו משלם הוי דומה לקרן בחצי נזק ובצד דמגופו והוה ליה למקרייה תולדה (דקרן) כיון דדמי ליה בתרתי ולרבא צריך לומר לפוטרו ברשות הרבים דאי לשלם על פי עצמו היו שני צדדים מגופו וחצי נזק משלם נגד משלם על פי עצמו. וא"ת תפשוט דמן העלייה משלם דאי מגופו היו תרי נגד תרי ואמאי קרי ליה תולדה דרגל יותר מקרן. ואומר הר"י שנראה לו דחצי נזק ומגופו הכל אחד הוא במקום אחד והזיקו מצוי אינו צד שידמה לרגל כי זהו לפטור ברשות הרבים כי מחמת שהזיקו מצוי לכן פטרוהו ברשות הרבים. ע"כ.

ראיות מסוגיית צרורות בפרק שני

5. תלמוד בבלי מסכת בבא קמא דף יז עמוד ב

תנו רבנן: בהמה מועדת להלך כדרכה ולשבר, כיצד? בהמה שנכנסה לחצר הניזק, והזיקה בגופה דרך הלוכה, ובשערה דרך הלוכה, באוכף שעליה, ובשליף שעליה, ובפרומביא שבפיה, ובזוג שבצוארה, וחמור במשאו - משלם נזק שלם; סומכוס אומר: צרורות, וחזיר שהיה נובר באשפה והזיק - משלם נזק שלם. הזיק, פשיטא! אלא אימא: התיז והזיק - משלם נזק שלם. צרורות מאן דכר שמייהו? חסורי מחסרא והכי קתני: צרורות כי אורחיהו - חצי נזק, וחזיר שהיה נובר באשפה והתיז והזיק - משלם חצי נזק; סומכוס אומר: צרורות, וחזיר שהיה נובר באשפה והתיז והזיק - משלם נזק שלם.

6. רש"י מסכת בבא קמא דף יז עמוד ב

צרורות כי אורחיהו - כלומר אף על גב דאורחיהו להתיז צרורות משלם חצי נזק כדמפרש לקמיה דהלכתא גמירי לה וכן חזיר הנובר ומתיז צרורות בחוטמו הוי נמי כצרורות דרגל דכל מה שהוא כחו ולא גופו קרי צרורות.

7. תוספות מסכת בבא קמא דף יז עמוד ב

נובר באשפה - יכרסמנה חזיר מיער (תהלים פ) מתרגמינן ינובריניה ואף על גב דתנא צרורות דרגל אשמועינן צרורות דשן דלהנאתו קעביד.

8. תלמוד בבלי מסכת בבא קמא דף יט עמוד א

בעי רב אשי: יש שנוי לצרורות לרביע נזק, או אין שנוי לצרורות לרביע נזק? תפשוט ליה מדרבא, דבעי רבא: יש העדאה לצרורות, או אין העדאה לצרורות? מכלל דאין שנוי! דלמא רבא אם תמצוי לומר קאמר, אם תמצוי לומר אין שנוי, יש העדאה או אין העדאה? תיקו. בעי רב אשי: כח כחו, לסומכוס, ככחו דמי או לא? מי גמיר הלכה ומוקי לה בכח כחו, או דלמא לא גמיר הלכה כלל? תיקו.

9. רש"י מסכת בבא קמא דף יט עמוד א

יש שנוי לצרורות לרביע נזק - לרבנן דפליגי אסומכוס ואמרי צרורות כי אורחיה חצי נזק היכא דשינה בהן כגון בעטה ברגלה ומחמת ביעוט התיזה צרורות ושברה כלים מי חשיב שנוי והוי כתם ומשלם רביע נזק דהא אהעדאתן חצי נזק הלכך תמותן רביע נזק. או אין שנוי - לשלם רביע דלעולם חצי נזק שאין תמות והעדאה בהם דלא אשכחן תם דמשלם בציר מפלגא. מכלל דאין שנוי - דאי יש שנוי לרביע הוי ח"נ להעדאתן ואמאי אצטריכא לרבא למיבעי ודאי אין העדאה לשלם נזק שלם דהא תמות רביע נזק והעדאה חצי נזק. ומשני רב אשי דלמא רבא אם תמצוי לומר קאמר - ותרוייהו מספקי ליה והכי קא מבעיא ליה יש שנוי או אין שנוי ואם תמצוי לומר אין שנוי וזו היא צד תמותו יש העדאה לתמות זו או אין העדאה. מי גמיר הלכה - למשה מסיני דחצי נזק צרורות ומוקים לה בכח כחו או לא גמיר.

10. שיטה מקובצת מסכת בבא קמא דף יט עמוד א

תלמיד הר"פ

יש שנוי לצרורות. הקשה ריב"א מאי קא מיבעיא ליה אי גמירי הלכה בצרורות אף בשנוי אם כן חצי נזק מחייב ואי לא גמירי אם כן ממילא איכא חצי נזק דהא אמרינן לעיל דכגופה דמיא מסברא ואם כן על ידי שנוי נמי נהי דליכא הלכה מכל מקום ידעינן שפיר דאיכא חצי נזק דהא הוי תולדה דקרן כיון דאיכא שנוי ואם כן בכל ענין שתהא ההלכה איכא חצי נזק אף בצרורות על ידי שנוי. ותירץ דשמא ההלכה לא נשנית רק דצרורות משלמי חצי אב שלהם ואם כן בכי אורחיהו משלמי חצי נזק דהא הווי תולדה דרגל דמשלם נזק שלם ועל ידי שנוי משלמים רביע נזק דהא הווי תולדה דקרן דמשלם חצי נזק כל כמה דלא אייעד ולהכי מיבעיא ליה דשמא כן נשנית ההלכה כדפירשתי ואין שנוי כדפירשתי. תלמיד הר"פ ז"ל.

11. תלמוד בבלי מסכת בבא קמא דף יט עמוד א

בעי מיניה רבי אבא בר ממל מרבי אמי, ואמרי לה מרבי חייא בר אבא: היתה מהלכת במקום שאי אפשר לה אלא אם כן מנתזת, ובעטה והתיזה והזיקה, מהו? כיון דאי אפשר לה אורחיה הוא, או דלמא השתא מיהא מחמת ביעוט קמנתזה צרורות? תיקו. בעא מיניה ר' ירמיה מר' זירא: היתה מהלכת ברה"ר (ובעטה) והתיזה

והזיקה, מהו? לקרן מדמינן ליה וחייבת, או דלמא תולדה דרגל הוא ופטורה? אמר ליה: מסתברא, תולדה דרגל הוא.

12. בית הבחירה (מאירי) מסכת בבא קמא דף יט עמוד א

בהמה שהיתה מהלכת במקום שאי אפשר לה בלא התזת צרורות ומ"מ התיזתם עכשו על ידי ביעוט ושברה את הכלים נסתפק הדבר אם דנין אותו בצרורות הואיל ואי אפשר לה בלא התזה או אם דנין אותה בתולדה של קרן ומ"מ במקום שאפשר לה בלא התזה אם בעטה והתיזה הרי זה תולדה של קרן וחייבת ברשות הרבים ואם התיזה בלא בעוט הרי הן צרורות והן תולדה של רגל ופטורה ברשות הרבים:

13. תלמוד בבלי מסכת בבא קמא דף יט עמוד ב

כשכשה בזנבה, מהו? א"ל אידך: וכי יאחזנה בזנבה וילך? אי הכי, קרן נמי נימא: וכי יאחזנה בקרן וילך? הכי השתא, קרן לאו אורחיה, הא אורחיה. וכי מאחר דאורחיה, מאי מבעיא ליה? כשכוש יתירא מבעיא ליה.

14. בית הבחירה (מאירי) מסכת בבא קמא דף יט עמוד ב

בהמה שכשכה בזנבה ושברה את הכלים הרי זה תולדת רגל שכך דרכה ואין אדם מצוי לאחוז בה ולעכבה שלא לכשכש עד שנדון את הכשכוש בשנוי ומ"מ אם כשכשה ביתר ממה שדרכן בכך נסתפק הדבר אם נדון את הכשכוש כקרן הואיל ומשונה הוא אם לאו וכן אם כשכשה בכל דבר שיש קצת שנוי בכשכושו אלא שאין כונתו להזיק נסתפק הדבר אם נדון ברגל או בקרן וכל ספיקות שבדברים הללו מקילין בה אצל הנתבע ואם תפש התובע אין מוציאין מידו: